עין משפט נר מצוה

לה א ב ג ד ה מיי׳ פכ״ח מהל׳ מכירה הל׳ כג טוש״ע ח״מ סי׳ ריח סעיף כ:

רבינו גרשום

קא טעי י׳ דינר. אמר פחות ממה ששוה: והאי דאמר מנה טעי י׳ יותר משוויו: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני תרי א) דאזלי חד בתר כ׳ וחד בתר מנה וממצעת ליה אאמצע זיל בתר הני בתראי דחד אמר מנה וחד אמר ל׳ וממצע ליה בקיי. ומשני ר׳ אלעזר לעולם בתר צ׳ דינר הוא דאזלי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ׳ סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפקי ליה לקרקע דליכא כהו דשם ליה טפי ממנה אבל מאן דאמר ל׳ סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן דבין ההוא דאמר כ׳ דהיינו פ׳ דינר ובין מאן דאמר ל׳ דהיינו ק״כ דינר איכא ביניהו מ׳ דינר וחלק מ׳ לג׳ חלקים ונמצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא ואמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא והאי דקאמר כ׳ דהיינו פ׳ הוסיף עליהן תליסר ותלתא הרי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוה. והאי דקאמ׳ מנה קא טעי תליסר ותלתא לקמי׳ טפי והשתא תוסיף הני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא הרי כאן ק״ו וב׳ שלישין והאי דלא קאמר האי תוספת שעל המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספתי על חבירי כל כך שהוא אומר פ׳ דינר ואני אומר ק׳ ומוסיף עליו כ׳ דינר: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני דכ׳ ומנה זיל בתר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל׳ לארקמי נמי האי ב) שליש שומא והכא מצית לפרש האי ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא כלומר בין האי דאמר כ׳ למאן דאמר ל׳ איכא מ׳ דינר חלוק מ׳ לג׳ חלקים תמצא לכל חלק תליסר ותילתא ומשו״ה האי דקאמר מנה טעי תליסר ותילתא ואמר פחות משוייה והאי דקאמר ל׳ טעי תליסר ותילתא לקמיה טפי משוייה ובדין הוא דנימא טפי מק״כ דינר בו׳ ושני שלישים והאי תוספ׳ ו׳ דינר ושני שלישי בדין הוא דבעי לאיסופי על ל׳ סלעים אלא סבר מסתאי דקא מטפינא על חבירי שאמר מנה כ׳ דינר. ומאי חזית דאזלת בתר הני זיל בתר הני. ומשני לעולם בתר האי דשויא ליה מנה דינא הוה דאזלי דמתורת ק׳ לא מפקי לי׳ אבל האי דשויה ליה ל׳ קא מפיק ממנה. וטעמא דאחרים לא ידעי׳ משום דאיכא לאקשויי עלייהו כדמקשי׳ אדרבה האי ארעא כו׳ ועוד ובדין הוא דלימא טפי ולא פסקי למילתייהו והיכי נעביד הלכתא כותייהו ומש״ה אמר טעמא דאחרים לא ידעינן: דייני גולה. שמואל וקרנא אמרו כמילתא דאחרים קא פרשי׳ לי׳ ומקשי׳ להו כמו לאחרים: **מתני׳** האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. והיתה אותה שדה חציה עידית וחציה זיבורית וכל אותה שדה שוה ל׳ דינר. אבל חציה האחד שוה כ׳ דינר והחציה האחר שוה י׳ דינר אם נותן לו חציה השדה והכחוש משמנין ביניהם. כלומר ישומו כמה חלק זה הנשאר למוכר מוטב

דמתורת מנה לא מפקי ליה. וליכא למימר דניזיל בתר בתראי דלא גרעי ממנה דיש לתפוס המועט כדפ״ה: **מסתייה** דקא טפינא [כולי האי] אחבראי. שכן הסדר דשנים הפוחתים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא. תימה לר״י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה וחד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לכ״ע והשתא דאיתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא ותילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית כור

תשעין שוה והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה אדרבה האי ארעא מאה ועשרה שויא והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לאחוריה והאי דקאמר שלשים קא טעי עשרה לקמיה נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפקי ליה אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו ^(א) תנו דייני גולה עושין שומא ביניהן ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **מתני׳** ^א האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה: **גמ׳** א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן ^ב לוקח נוטל כחוש שבו ^(ה) א״ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א״ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום אמר ליה ^ג אלא לדמי ^ד ה״נ לדמי: מקבל עליו מקום גדר כו׳: ^ה תאנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כדי

פשטים. דינר שוה דהיינו כ״ב סלעים ותלי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ׳ מזלזל שתי סלעים ומחלה משויין וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחלה דניחא ליה למימר ששניהן טוען קלת זה למעלה וזה למטה ונאמר דשוה ל׳ דהיינו כ״ב סלעים ומחלה דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים ותפסת מועט תפסת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה וניימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו: **לאחוריה**. ששוה עשרה יותר והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: **לקמיה**. שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס: **מאה ועשרה שויא**. והוה ליה למימר תידון במאה ועשרה דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני אבל השלישי טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי: **נקוט מיהת תרי קמאי כו׳**. כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אמר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפסת מרובה לא תפסת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים: **עושין שומא כו׳**. כדפרישית לעיל [ע״א]. ות״ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי אינש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור׳ אלעזר בר׳ צדוק סבר טעי אינש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי אינש בי״ג ושליש בדבר ששוה יותר משמונים: **ובדין הוא דלימא**. דשויא טפי [מנה] ושתה דינר ^(ב) דהיינו י״ג ושליש יתר על שויו והאי דלא אמר היינו משום דדיו מה שמוסיף על חבירו כ׳ שחבירו אומר פ׳ והוא אומר מנה ואע״פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפ״ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה: **אדרבה הא ארעא כו׳**. הך סוגיא כי ההיא דלעיל מפרשא כולה: **טעמא דאחרים לא ידעינן**. דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כת״ק דאמר תידון במנה: ה״ג **תנו דייני גולה עושין שומא כו׳**. סתם ברייתא שונין ^(ג) כאחרים והכי גרסי׳ לה בפירושי ר׳ חננאל: **דייני גולה**. שמואל וקרנא ^(ד): **הלכתא כדייני גולה**. דהיינו נמי הלכתא כאחרים. ודלמא חדא מכלל דחבירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתי מילי שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי ^(ו). כן נראה בעיני: **מתני׳ משמנין ביניהם**. מפרש בגמ׳: **משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום**. כולה מפרשא בגמ׳: **ומקבל עליו**. מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל לד מפני החיות שלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל צרכי שדה אבל היכא דמכר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר: **חריץ**. פושי״ר בלע״ז: **ובן חריץ**. חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול: ו׳ **טפחים**. רחבו באורך כל השדה. ובגמ׳ מפרש למה לי כל הני: **גמ׳ לוקח נוטל כחוש**. יד הלוקח על התחתונה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה דדלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והיינו רוותא למוכר דרוצה אדם בקב עידית יותר מתשעה קבין זיבורית. והא דקתני משמנין היינו כדמפרש בבכורות בפרק הלוקח עובר פרתו ^(ד) דקתני שני רחלין שלא ביכרו וילדו שני זכרים כו׳ ר׳ עקיבא אומר משמנין ביניהן ומפרש ר׳ יוחנן בגמ׳ [בכורות יח.] וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ביניהן ואי מייתי כהן ראיה שקיל. ה״נ שומן יהא ביניהן ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ביניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעיכב המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה. ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דהתם שמא הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי ראיה מפסיד אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל התחלי מוכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א״ל דמי חצי השדה מכרתי לך כדלקמן הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה: **והאנן משמנין ביניהן תנן**. דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע והכי נמי מוכח בבכורות דהכי משמע ליה משמנין לר׳ חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דאמר ליה ר׳ חייא בר אבא לר׳ יוחנן התם והא משמנין ביניהן תנן ואמר ליה נמי ר׳ יוחנן אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ס״ד משמנין ביניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו׳: **אדאכלת כפנייתא**. תמרים כבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה: **תרגימנא**. לרישא מסיפא ^(ה): **אמאי משמנין ביניהן**. כלומר אם כדברייך כן הוא דחצי שדה אני מוכר לך ממש הוא למה משמנין ימתחו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי׳ בסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששוה חצי שדה זו מכרתי לו מן הקרקע באיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני׳ שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק׳ דינר נותן מוכר ללוקח מה ששוה נ׳ דינר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחתונה וזהו פירוש משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו פירוש כדמי חצי שדהו אבל סיפא דמתני׳ אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום הן כחוש הן יפה ומה ששוה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה דהיינו בכחוש דיד הלוקח על התחתונה דדלמא זה שאמר חציה שבדרום שומת חציה שבדרום קאמר ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו. כן נראה בעיני וכן פירש רבינו חננאל: כדי שלא תקפוץ שם חיה ותפסד תבואתו: תנא חריץ מבחוץ. של גדר. ובן חריץ סמוך לגדר. וזה וזה מבחוץ לגדר:

מסורת הש״ס

א) [בכורות יח.], ב) [סנהדרין יז: ע״ש], ג) כפ״ה: לפרוכי,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ תנו דייני גולה. נ״ב ס״א דייני גולה אמרי: (ב) רשב״ם ד״ה ובדין הוא וכו׳ ושתה דינר ושני שלישי דינר דהיינו י״ג ושליש: (ג) ד״ה ה״ג תנו וכו׳ כאחרים. נ״ב עי׳ בפרשב״ם בדף ק׳ סוף ע״א: (ד) ד״ה לוקח וכו׳ עובר פרתו דף י״ז דקתני רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים: (ה) ד״ה תרגימנא לרישא מסיפא טרחנו ליישבה הס״ד:

לעזי רש״י

פושיי״ר [פושי״ד]. תעלה.

מוסף רש״י

אדאכלת כפנייתא בבבל. בעוד שהייתה אוכל תמרים בבבל ומעדן את עצמך (בכורות יח.).

הדרן עלך בית כור

רבינו גרשום (המשך)

מחלק הלוקח וישלים המוכר או מגוף הקרקע או יחזיר לו מן הדמים עד שיהא חלקו שוה כחלקו וה״נ לוקח אם חציו שלו טובה מחציו של מוכר משלים מחלקו בקרקע עד שיהא חלק המוכר שוה כחלקו. ואם אמר לו בפירוש חציה של צד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום זיבורית היא כנגד הנשאר ינכה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא יוסיף לו הלוקח מעות ולעולם החצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב הואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ״מ משמנין ביניהן שיהא חלקו שוה קתני רישא דמתני׳ דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שמעינן השתא: אמר ר׳ חייא ולוקח נוטל כחוש. שברשות מוכר הוא אם הוא רוצה להשלים לו מן העידית ישלים או ינכה לו מן הדמים ולעולם החלק כחוש יטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ברשות תרווייהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העידית שיעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעידית. ואם נתן לו העידית יחזור לו ממנה עד שיהו שוין דהשתא משמע דברשות דתרווייהו הוא: אדאכלת בפנתא דבבל. כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדקדק בדבר: יהא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עידית או זיבורית: אלא לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל ואם היה זיבורית ינכה לו מן הדמים ואם יש לו עידית יחזור לו לוקח מעות: ה״נ. לעולם לוקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים ממה שהוא פחות והיינו משמנין: **מתני׳** ומקבל עליו המוכר ליתן לו מקום הגדר. שלא ידרסו בשדהו. וחריץ בן ג׳ טפחים רוחב מחוץ לגדר. וכן חריץ קטן בן חריץ גדול ולגדר:

א) נראה דצ״ל דקאמר חד בכ׳ וחד במנה וממצעת ליה וכו׳. ב) אולי צ״ל האי שילש כשומא.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones